

Тема: Комунікативна компетентність майбутнього фахівця із зв'язків з громадськістю

План

Вступ

1. Комунікативна компетентність як одна із ключових компетентностей.
2. Визначення поняття «комунікативна компетентність».
3. Структура комунікативної компетентності.
4. Комунікативна компетентність – ключова компетентність майбутнього фахівця із зв'язків з громадськістю.

Висновки

Ключові поняття теми: компетентність, ключові компетентності, комунікативна компетентність, структура комунікативної компетентності, комунікативна компетентність майбутнього фахівця із зв'язків з громадськістю.

Використана та рекомендована література:

1. Закон України «Про вищу освіту» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 37-38, ст. 2004) [Електронний ресурс] // Верховна Рада України 1994-2014. - Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>. – Назва з екрана.
2. Андерсен Дж. Р. Когнитивная психология. – М. : Питер, 2002. – 496 с.
3. Блэк С. Паблик рилейшинз: что это такое? – М. : Модино пресс, 1990. – 239 с.
4. Бутенко Н. Ю. Комунікативна майстерність викладача: навч. посіб. – К. : КНЕУ, 2005. – 336 с.
5. Буртовая Н. Б. Коммуникативная компетентность личности и социально-психологические факторы ее развития (на примере студентов – будущих педагогов-психологов): дис. канд. психол. наук: 19.00.07. – Томск, 2004. – 176 с.
6. Демедишина Н. І. Розвиток комунікативної компетентності державних службовців засобами модульної технології навчання: автореф. дис. ... канд. наук з держ. управління: спец. 25.00.03 «Державна служба». – К., 2009. – 20 с.
7. Зимняя И. А. Ключевые компетентности как результативная целевая основа компетентностного подхода в образовании. – М. : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов. – 2004. – 30 с.
8. Изаренков Д. И. Базисные составляющие коммуникативной компетенции и их формирование на продвинутом этапе обучения студентов нефилологов // Русский язык за рубежом. – 1990. – № 4. – С. 54 – 60.
9. Квіт С. Масові комунікації : підруч. для студ. вищ. навч. закл. – К. : Києво-Могилянська академія, 2008. - 206 с.
10. Кияк Б. Р. PR-стосунки з громадськістю : навч. посіб. -К., 2009.- 288 с.

11. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О. В. Овчарук. - К. : «К.І.С.», 2004. - 112 с.
12. Королько В. Г., Некрасова О. В. Зв'язки з громадськістю. Наукові основи, методика, практика. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2009. – 831 с.
13. Ломов Б. Ф. Общение как проблема общей психологии // Методологические проблемы социальной психологии / Под ред. Е. В. Шороховой. – М.: Наука, 1975. – С. 124 – 135.
14. Мрякина Ю. В. Формирование и развитие коммуникативных способностей студентов в процессе дифференцированного обучения: дисс. ...канд. пед. наук. – Самара : Ин-т развития личности РАО, 1998. – 133 с.
15. Петровская, Л. А. Компетентность в общении. Социально-психологический тренинг. – М. : Изд-во МГУ, 1989. – 216 с.
16. Пухальська Г. А. Проблема комунікативної компетентності в майбутніх пілотів цивільної авіації // Теоретичні питання культури, освіти та виховання: зб. наук. праць. – К. : ВЦ КНЛУ, 2008. Вип. 36. – С. 176 - 180.
17. Пічугіна Л. Л., Рябець І. В., Голубєва. Інформаційна компетентність майбутніх науково-педагогічних працівників / Психолого-педагогічний практикум: [методичний посібник]. – К. : ТОВ «НВП ІНТЕРСЕРВІС», 2013. – Ч. 1. – С. 103 - 113.
18. Скворцова С. О., Вторнікова С. О. Професійно-комунікативна компетентність учителя початкових класів : монографія. – Одеса : Абрикос Компани, 2013. – 290 с.

Вступ

Новий Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 року розроблено з урахуванням сучасних вимог економіки України, входження національних ВНЗ до Європейського простору вищої освіти та переходу системи вищої освіти до впровадження Національної рамки кваліфікацій. У відповідності до цього Закону майбутні фахівці (в т.ч. із зв'язків з громадськістю) є здобувачами вищої освіти, тобто особами, «які навчаються у вищому навчальному закладі на певному рівні вищої освіти з метою здобуття відповідного ступеня і кваліфікації» [1], де остання виступає, як «офіційний результат оцінювання і визнання, який отримано, коли уповноважена установа встановила, що особа досягла компетентностей (результатів навчання) відповідно до стандартів вищої освіти, що засвідчується відповідним документом про вищу освіту» [1]. У майбутнього фахівця мають бути сформовані ключові компетентності, які дають йому здатність успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність.

1. Комунікативна компетентність як одна із ключових компетентностей

Питання змісту дефініції «компетентність» та визначення, відбір і ґрунтовна ідентифікація обмеженого набору компетентностей, які є найважливішими, найбільш інтегрованими, тобто ключовими були предметом дослідження як вітчизняних, так і зарубіжних учених. Вагомий доробок науковців послугував внесенням відповідних змін до змісту освіти в більшості європейських країн. Україна не є винятком, про що свідчить Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 року, де зміст *поняття «компетентність»* потрактовується в такий спосіб, як «динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти» [1]. Наукове означення поняття «компетентність» та його змістовне наповнення сприяло появі компетентнісного підходу в освіті, як практичній реалізації науково-теоретичних надбань. Такий підхід із спрямованості освітнього процесу на формування та розвиток ключових (базових, основних) і предметних компетентностей особистості на формування загальної компетентності людини, що є сукупністю ключових компетентностей, інтегрованою характеристикою особистості, активно впроваджують у педагогічну практику в усьому світі в т. ч. і в Україні [17, с. 106].

Фахівцями Організації Економічного Співробітництва та Розвитку, (the OECD) «поняття *ключових компетентностей* застосовується для визначення таких, що дають змогу особистості ефективно брати участь у багатьох соціальних сферах і які роблять внесок у поліпшення якості суспільства та сприяють особистому успіхові, що може бути застосовано до багатьох життєвих сфер. *Ключові компетентності становлять основний набір найзагальніших понять, які слід деталізувати в комплекс знань, умінь, навичок, цінностей та відношень за навчальними галузями й життєвими сферами*» [11, с. 11]. Слід зазначити, що ключові компетентності - змінні, мають рухливу та перемінну структуру, залежать від пріоритетів суспільства, цілей освіти, особливостей і можливостей самовизначення особистості в соціумі. Із аналізу видів ключових компетентностей за документами Ради Європи, І. Єрмаковим (Україна), А. Хуторським (Росія) можемо зазначити, що *комунікативна компетентність є однією із ключових компетентностей* [11, с. 49].

2. Визначення поняття «комунікаційна компетентність»

Наукове поняття *«комунікативна компетентність»* в психолого-педагогічній науці постає предметом спеціального всебічного аналізу,

починаючи з другої половини ХХ ст. Дослідженню цієї проблематики на теоретичному та методологічному рівнях присвячені праці вітчизняних і зарубіжних науковців Г. Балла, Н. Бутенко, І. Зімньої, Б. Ломова, С. Максименка, Л. Петровської С. Скворцової та Ю. Вторнікової та інших. У сучасній науковій літературі існують різні підходи щодо визначення змісту поняття «комунікативна компетентність» та її структурних компонентів.

Л. Петровська розглядає комунікативну компетентність як компетентність у міжособистісному сприйнятті, міжособистісній комунікації, міжособистісній взаємодії, тобто комунікативна компетентність передбачає розуміння мотивів, намірів, стратегій поведінки, фрустрації партнерів по спілкуванню, соціально-психологічних проблем взаємодії, оволодіння техніками спілкування (*переклад – І. В.*) [15, с. 19].

Н. Бутенко розглядає комунікативну компетентність як сукупність знань, умінь і навичок, що включають: функції спілкування й особливості комунікативного процесу; види спілкування й основні його характеристики; засоби спілкування (вербальні та невербальні); репрезентативні системи та ключі доступу до них; види слухання та техніки його використання; специфіку взаємодії з різними співрозмовниками; форми та методи ділової взаємодії; технології та прийоми впливу на людей; методи генерування ідей та інтеграції людей для конструктивної комунікації; самопрезентацію та стратегію успіху [4, с. 225].

За сучасними українськими науковцями С. Скворцовою та Ю. Вторніковою «комунікативна компетентність – це інтегративне особистісне утворення, що виявляється у процесі комунікації як здатність актуалізувати та застосовувати отриманий досвід комунікативної діяльності та індивідуально-психологічні якості особистості для досягнення комунікативної мети» [18, с. 22].

Дослідник Д. Ізаренков в своїх наукових розвідках стверджував, що категорія «комунікативна компетенція» досліджувалася на початку 1960-х років як напрям прагматичного опису мови, в силу чого зміст цього поняття відповідав змісту мовної компетенції. Зміст комунікативної компетенції зводився до здатності індивіда утворювати необмежену кількість речень, побудованих за структурними схемами, та виявляти формальну схожість / відмінність близьких за своїм змістом висловлювань. І лише згодом, перейшовши до сфери соціолінгвістики та методики викладання іноземних мов, категорія «комунікативна компетенція» почала співвідноситись із процесом спілкування і розглядатись як мовна здатність індивіда [8, с. 58].

Із аналізу наукової літератури можемо зробити висновок, що існують різні концепції щодо наповнення змісту поняття «комунікативна компетентність». Одна із запропонованих концепцій ґрунтується на психологічній категорії «спілкування», а інша, пов'язана з лінгвістичним наповненням, тобто на базі лінгвістичної компетенції, з можливістю її соціолінгвістичного використання в різних життєвих ситуаціях.

3. Структура комунікативної компетентності

Як ми же зазначали, що єдиного визначення змісту поняття «комунікативна компетентність» на сьогоднішній день не існує. За різних концепцій щодо змісту цієї дефініції існують різні її структури та їх структурні елементи. Надалі ми будемо розглядати комунікативну компетентність та її структуру через психолого-педагогічну призму з виокремленням певних підходів.

Такі науковці як В. Асадчих, М. Бернавська, Т. Гринченко, Н. Завіниченко, О. Кудашкіна, С. Петрушин, В. Черевко, та інші притримуються *першого підходу* та структурують комунікативну компетентність на окремі блоки або компоненти: мотиваційно-ціннісний, цільовий, гностичний, когнітивний (пізнавальний), конативний, змістовий, операціонально-діяльнісний, контролью-регулюючий, рефлексивний, емоційно-оцінний (емоційний), індивідуально-особистісний, інтерактивний, перцептивний, поведінково-процесуальний (поведінковий). Багато з обраних цими авторами компонентів (блоків) співзвучні аспектам виявлення компетентності, виокремлених І. Зімньою [7, с.20]: готовність до виявлення компетентності (мотиваційний аспект); володіння знанням змісту компетентності (когнітивний аспект); досвід виявлення компетентності в різноманітних стандартних і нестандартних ситуаціях (поведінковий аспект); ставлення до змісту компетентності та об'єкту її застосування (ціннісно-смысловий аспект); емоційно-вольова регуляція процесу і результату прояву компетентності.

У психолого-педагогічній літературі існує ще *другий підхід* до визначення структури комунікативної компетентності, а саме, через композицію складових комунікативної компетентності. Основу цієї компетентності складають компетенції, тому слід розглянути перелік комунікативних компетенцій і об'єднати їх у групи. Так, компетенції самосвідомості, самоконтролю, перцептивна компетенція та компетенція емпатії тісно пов'язані з емоційною сферою особистості, що у процесі комунікації виявляється як здатність усвідомлювати та визнавати власні почуття, а також почуття інших; здатність до самомотивації та керування своїми емоціями в собі та у відносинах з іншими; співвідношення раціонального та емоційного у спілкуванні. До того ж, на думку видатного психолога Б. Ломова [13, с. 125], саме емоційний компонент є найбільш важливим та складним компонентом комунікативної компетентності. Дотримуючись, *другого підходу* С. Скворцова та Ю. Вторнікова виокремлюють емоційну складову у структурі комунікативної компетентності.

Можемо зазначити ще *третій підхід* до окреслення структури комунікативної компетентності. Її розглянуто такими науковцями Н. Буртовою, Н. Демедішиною, Ю. Мрякіною, В. Назаренко, Г. Пухальською через виокремлення певних комунікативних знань, умінь, навичок, особистісних якостей, досвіду діяльності та емоційно-ціннісного ставлення

до неї. Структура комунікативної компетентності (особистості) за Н. Буртовою складається з поведінкових, афективних, когнітивних, регулятивних та інформаційних компонентів [5]. Г. Пухальська аналізує комунікативну компетентність як сукупність: загальних здібностей; комунікативних знань, умінь та навичок, до яких належать вільне володіння вербальними та невербальними засобами соціальної поведінки; організація особою міжособистісного простору згідно із соціокультурними та професійними нормами; і особистісні змінні [16, с. 179].

У цьому ж контексті структуру комунікативної компетентності спеціаліста-гуманітарія як композицію чотирьох груп здібностей представляє Ю. Мрякіна: 1) індивідуально-психологічні характеристики; 2) психологічна грамотність; 3) поведінка в різних комунікативних ситуаціях; 4) навички вербального та невербального спілкування [14, с. 34 - 36]. На нашу думку, значно ґрунтовніше розглядає комунікативну компетентність державного службовця Н. Демедішина, а саме: як композицію видів компетентностей (мовної, мовленнєвої, культурно-етичної, комунікативної), що відображають практично необхідні напрями знань і вмінь; комунікативних навичок, кожна з яких є сукупністю комунікативних дій, виконуваних у контексті професійної діяльності та зумовлених нею; та комунікативних дій як послідовних кроків застосування комунікативних навичок у професійній діяльності [6, с. 14]. У такий спосіб, нами виявлено ще один підхід щодо окреслення структури комунікативної компетентності, а саме через композицію складових комунікативної компетентності.

Зазначимо, що за різних підходів до визначення поняття «комунікативна компетентність» її структури і змісту всі науковці поділяють думку про те, що процес формування та розвитку комунікативної компетентності є динамічним утворенням. Нам імпонує думка Дж. Р. Андерсена тому, що комунікативна компетентність «належить до сфери відносного, а не абсолютного, тому що залежить від взаємодії усіх осіб, що є учасниками комунікативного процесу» [2, с. 8]. Зокрема комунікативна компетентність майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю залежить від властивих їм особистісних якостей, а також і від тих змін, що відбуваються у суспільстві у цілому та економіці зокрема. На нашу думку, *комунікативна компетентність є складним утворенням, що включає знання, уміння і навички та досвід міжособистісного спілкування.*

4. Комунікативна компетентність – ключова компетентність майбутнього фахівця із зв'язків з громадськістю

Із класичного визначення поняття «PR» запропонованого С. Блеком: «публік релейшнз – це мистецтво і наука досягнення гармонії за допомогою взаєморозуміння, заснованого на правді і цілковитій поінформованості» [3, с. 10] ми розуміємо, що метою PR як соціального інституту є формування системи публічних комунікацій для соціального суб'єкта задля оптимізації

його взаємодії із громадськістю. Де під «комунікацією», поділяючи погляди С. Квіта, ми маємо на увазі «механізм розвитку взаємин між людьми» [9, с. 10]. Відповідно, метою діяльності сучасних фахівців із зв'язків з громадськістю є «встановлення двостороннього спілкування для визначення спільних уявлень або спільних інтересів та досягнення взаєморозуміння» [10, с. 15]. Саме формування комунікативної компетентності у майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю допоможе у їхній професійній діяльності щодо розуміння мотивів, намірів, стратегій поведінки, фрустрації партнерів по спілкуванню, розкриття соціально-психологічних проблем взаємодії, оволодіння техніками спілкування. А в майбутньому постійний розвиток комунікативної компетентності фахівців з PR є необхідною умовою їхньої ефективної професійної діяльності [12].

Висновки. Фахівці соціономічних професій, до кола яких належать і фахівці зв'язків з громадськістю, в своїй професійній діяльності ставлять собі за основну мету налагодження комунікації в суспільстві. Цивілізоване суспільство вимагає цивілізованої комунікації між організаціями та громадськістю, із врахуванням інтересів усіх суб'єктів інформаційних відносин. Узагальнюючи вище викладене, можемо стверджувати, що комунікативна компетентність майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю охоплює знання, вміння, навички та досвід міжособистісного спілкування, що формуються у процесі їхньої професійної підготовки.

Контрольні запитання

1. Дайте визначення поняттям: здобувач знань, кваліфікація, компетентність за Законом України «Про вищу освіту» 01.07.2014.
2. Дайте визначення поняттям: компетентність, ключові компетентності.
3. Розкрийте сутність концепцій щодо змісту дефініції «комунікативна компетентність».
4. Назвіть психолого-педагогічні підходи до структури комунікативної компетентності та розкрийте їхню суть.
5. Поясніть, чому комунікативна компетентність є ключовою компетентністю майбутнього фахівця із зв'язків з громадськістю.

Дидактичний тест

ІНСТРУКЦІЯ. *Необхідно встановити відповідність між лівими і правими елементами завдання, а відповідь записати у вигляді правильної комбінації цифр і букв.*

Суттєві ознаки поняття

Поняття

1. Динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати	А. Комунікативна компетентність (за С. Скворцовою, Ю. Вторніковою)
---	--

професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти.	
2. композиція чотирьох груп здібностей: індивідуально-психологічні характеристики, ступінь психологічної грамотності та вмінь поведінки в різноманітних комунікативних ситуаціях, поведінка, навичками вербального та невербального спілкування.	Б. Компетентність (у відповідності з Законом України «Про вищу освіту» 01.07.2014)
3. це інтегративне особистісне утворення, що виявляється у процесі комунікації як здатність актуалізувати та застосовувати отриманий досвід комунікативної діяльності та індивідуально-психологічні якості особистості для досягнення комунікативної мети.	В. структура комунікативної компетентності (спеціаліста-гуманітарія) (за Ю. Мрякіною)

Відповідь : 1. _____, 2. _____, 3. _____

Альтернативно-тестові завдання для самоконтролю

1. Чи є комунікативна компетентність однією із ключових компетентностей?
2. Чи існує єдине визначення дефініції «комунікативна компетентність»?
3. Чи існує лише одна концепція до визначення змісту поняття «комунікативна компетентність»?
4. Чи є правильним твердження, що комунікативна компетентність особистості – це стале утворення?
5. Чи є комунікативна компетентність ключовою компетентністю майбутнього фахівця із зв'язків з громадськістю? Так, то чому?

Завдання для самостійної роботи

1. *Опрацювати матеріал за книгою Скворцова С. О., Вторнікова Ю. С. Професійно-комунікативна компетентність учителя початкових класів: монографія. [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://skvor.info/files/books/skvortsova_obl_monografia2.pdf – Назва з екрана. Розділ 1. Комунікативна компетентність як категорія компетентнісного підходу (с. 8 - 76).*

Особливу увагу звернути на: генезу компетентнісного підходу до змісту освіти; комунікативну компетенцію та комунікативну компетентність: співвідношення цих понять; структуру комунікативної компетенції; структуру комунікативної компетентності.

2. *Запозуйте за цією ж книгою такі положення С. Скворцової та Ю. Вторнікової (с. 56 - 76): визначення поняття «комунікативної компетентності», «структура комунікативної компетентності».*